

Két munkástanács tag elbocsátása az Óbudai Harisnyagyárból ^[1]

„Október 25-26-án, amikor a kerületi PB-nél tüntetés volt [...] felvetődött a dekorációk leszedése. (Zászlók, címer, vörös csillag stb.) Ezeket a vezetők kérésére, közreműködésére ő leszedte több helyről. Később a hátsó kapuhoz került őrségbe, és ott is felvetődött a kultúrterem dekorációjának leszedése, melyet V. elvtárral együtt csináltak, és az lett mondva, hogy a nagy párt és címer emblémát törjék össze, mert eldugni nem lehet. Felróják még azt is, hogy nem segítette szervezni a KISZ megalakulását - bár segített, de ő nem lépett be - ezért elbocsátották.”

Bevezetés

Az itt közölt két dokumentum, akárcsak egy korábbi dokumentumközlés, szintén a Budapesti Harisnyagyárra vonatkozó pártiratok közül való. Míg a korábbi Kádár János 1968-as gyárbeli látogatását elevevitte fel, e két levél 1957-es keltezésű, és a politikával átitatott mindennapokat reprezentálja, amikor a hatalom politikai okokból végérvényesen megnehezítette két munkástanács tag életét.

Míg azokra a munkástanácsokra vonatkozóan, ahol a megtorlási eljárások során munkástanácsosokat peres eljárásokban börtönbüntetésre ítélték, az iratok kincsesbányája az 1956-os Intézet Országos Széchényi Könyvtárban elhelyezett 1956-os fondja, illetve a Történelmi Hivatal, addig azokra a munkástanácsokra vonatkozóan, amelyeknek tagjait a megtorlási eljárások során nem ítélték börtönbüntetésre, úgy tűnik, elég szűkös a forrásanyag. Ennek alapvető oka lehet az, hogy míg a peres eljárások során minden írásos dokumentumot begyűjtöttek a munkástanácsok jegyzőkönyveitől kezdve a szavazóedülig, addig a nyomozószervek látószögébe nem került munkástanácsok dokumentumait valószínűleg maguk a tagok semmisítették meg, nem alaptalanul tartva a megtorló eljárásoktól. Amikor a kutatók minél mélyebb szinten próbálják vizsgálni a kádári megtorlás mechanizmusait, talán elkerülik a figyelmüket azok az MSZMP-iratok, amelyekben mozaikszerűen esetleg követhető azoknak a munkástanács tagoknak a sorsa is, akiket nem vontak peres eljárás alá. Sajnos ezekből az iratokból nem olvasható ki, hogyan reprezentálták önmagukat a munkástanács tagok: mit rögzítettek jegyzőkönyveik, milyen felhívásokat fogalmaztak meg, milyen mindennapi taktikai lépéseket alkalmaztak stb. Az itt közölt két levél a forradalom utáni megtorlás olyan gyári szintjét mutatja be, amely olyan gyárakat érintett, amelyek munkástanács tagjait - talán a gyár kevésbé reprezentált helyzete miatt - nem tartotta fontosnak a hatalom börtönbüntetéssel sújtani. Így, ezen a szinten megtorlásoként, elbocsátották a tagokat.

Mint a levelekből is kiderül, a gyárból kirúgásra másféle módon reagáltak az érintettek. H. Ódön megpróbált szembeszállni a hatalmi döntéssel, fellebbezett és megpróbált belépni az MSZMP-be. H. Gyula viszont a pártbizottságon elsősorban azzal érvelt, hogy a forradalom napjaiban a gyárvezetőség is hasonló politikát folytatott, mint a munkástanács. Nem fellebbezett. A két munkástanácsos elbocsátása mögött, úgy tűnik, meghúzódik egy helyi hatalmi harc is, amelyre a második levél utal annyiban, hogy amikor L. Józsefné vissza kárt menni dolgozni a gyárba ("Mikor L. Józsefné visszahelyezése felmerült"), - valószínűleg a pártbizottságról, de erre vonatkozóan nem áll rendelkezésemre forrás - akkor helyet kellett neki csinálni. Így a politikai köntösbe bújtatott konfliktus mögött pozícióharc is állhatott. A két munkástanácsos ügyével kapcsolatban ezeken kívül más forrás nem maradt fent. A Budapesti Harisnyagyár dolgozóival készített életútinterjúim alapján, melyekben rákérdeztem H. Ódön és H. Gyula további sorsára, úgy tűnik, hogy soha többet nem mehettek vissza dolgozni a Budapesti Harisnyagyárba.

A munkástanácsokról általában

Az 1956-os forradalomban az első munkástanács 1956. október 24-én alakult meg az Egyesült Izzóban. Ezt követően tömegesen jöttek létre országszerte a szakszervezet felhívása nyomán a gyárakban a munkástanácsok. A szakszervezeti és pártalkalmazottaktól a kezdeményezést gyorsan átvették a munkások és a párt- és szakszervezet jelöltjei helyett saját jelöltjeikből alakították meg az alulról, demokratikusan szerveződő ideiglenes munkástanácsokat. Az október 24-26. között sorra megalakuló munkástanácsokat azzal akarta a párt és a szakszervezet az irányítása alá vonni, hogy október 26-án este (Kossuth rádió 19 óra 53 perc) olyan nyilatkozatot tettek közzé, amelyben javasolták a munkástanácsok megválasztását, a megválasztás módját, sőt szabályozták jogkörét: a munkástanács az igazgató mellé igazgatótanácsot választhat, dönthet elbocsátás-munkaerőfelvétel ügyében, kidolgozza a gyár termelési tervét, dönt a bérrendszer kialakításánál, a beruházás és nyereségrészesedés felhasználásáról, megszabja a gyár munkarendjét. A munkástanácsok felhívásaiban - mint pl. a Csepel Vas- és Fémművek Szerszámgépgyár Ideiglenes Munkástanácsának 1956. október 30-i keltezésű felhívásában - leggyakrabban a következő feltételekhez kötötték a munka felvételét: szovjet csapatok kivonása, általános és titkos választás több párt részvételével, Magyarország ENSZ küldötteinél leváltása, a KGM éléről Csörgő János haladéktalan leváltása, gyárigazgatók leváltása. 1956. november 4-e után e követelések kiegészültek azzal, hogy Nagy Imrét továbbra is miniszterelnöknek tartották, nem ismerték el a Kádár-kormányt, követelték Maléter Pál és a szabadságharcosok szabadon bocsátását.

A végleges munkástanács-választások a Kádár-kormány 1956. november 14-én megjelent rendelete alapján alakultak meg. Országos jelentőségű munkástanácsszerv, egyben hatalmi tényező a Nagybudapesti Központi Munkástanács lett 1956. novemberében, melynek vezetőivel Kádár János is többször tárgyalt. Az alapvető kérdés, amelyben a kormány megegyezésre törekedett a munkástanácsokkal, a munka felvétele, és a kormány elismerése volt.

1956. december 8-án a Nagybudapesti Központi Munkástanács országos gyűlésén országos sztrájkra szóló felhívást fogadtak el, amit a Nagybudapesti Központi Munkástanács elnökségi tagjainak nagy része ellenzett. 1956. december 9-11-e között a Nagybudapesti Központi Munkástanács több vezetőjét letartóztatták. A köztudatban a szerepüket ideiglenesen a Csepel Vas- és Fémművek Központi Munkástanácsa vette át, 1957. január 8-i feloszlásukig. A gyári munkástanácsok még valószínűleg egy-két hónapig nem oszlottak fel. Fokozatosan az MSZMP-s alapszervezetek és a szakszervezetek befolyása alá kerültek. Például a Csepel Vas- és Fémművek Csögyári Munkástanácsa írta alá az 1957. május 1-jei munkaverseny-felhívást - mely elég népszerűtlennek számított - a szakszervezetekkel és a helyi MSZMP szervezettel közösen, eddigre tehát a munkástanácsok teljesen elveszítették eredeti funkcióikat.

Bár az Óbudai Harisnyagyár Munkástanácsának jegyzőkönyvei valószínűleg nem maradtak fent, mind megalakulásában, mind követeléseikben, működésükben hasonlóak lehetnek más gyári munkástanácsokéhoz. A levélváltásból annyit tudhatunk meg, hogy itt is, mint máshol, leszedték a gyárban az önkényuralmi jelképeket, és dekorációkat, és hasonlóan más munkástanácsokhoz, vezetőiknek műszaki, vezető beosztású szakembereket választottak, akiknek sorsát, - nemcsak elbocsátásuk miatt, hanem a forradalmi napok identitássteremtő erejű élménye miatt is - alapvetően befolyásolta munkástanácsos szerepvállalásuk.

Források

H. Jánosné levele B. Lajosnénak

MSZMP III. kerületi Pártbizottság 1957. október 30.

Kedves B. elvtársnő!

Kérek, vizsgálj meg az alant felvetett problémát, mert nevezettek nem értenek egyet azzal az indoklással, amit mondtak nekik elbocsátásuknál.

H. Gyula az Óbudai Harisnyagyár főtechnológusa volt. 1957. III. hóban lett felmondva neki - átszervezés címén. (aláhúzás az eredetiben)

Elmondja, hogy az ellenforradalom kezdeténél több napon át bent volt az üzemben, részt vett az üzemi őrségben is. Október 25-26-án, amikor a kerületi PB-nél tüntetés volt, L. Józsefné elvtársnő, V., a volt párttitkár és K. elvtárs és H. János (a levél írójának férje) is tud róla, hogy felvetődött a dekorációk leszedése. (Zászlók, címer, vörös csillag stb.) Ezek a vezetők kérésére közreműködésére ő leszedte több helyről. Később a hátsó kapuhoz került őrségbe, és ott is felvetődött a kultúrterem dekorációjának leszedése, melyet V. elvtárral együtt csináltak, és az lett mondva, hogy a nagy párt és címer emblémát törjék össze, mert eldugni nem

lehet. Felróják még azt is, hogy nem segítette szervezni a KISZ megalakulását - bár segített, de ő nem lépett be - ezért elbocsátották. Még ezen túl a jelenlegi munkahelyére egy nagyon rossz információt adtak, így most nem lett egy kisebb gazdasági funkcióra kiemelve.

Kéri, vizsgáljuk meg, és bíráljuk el cselekedetét.

H. Ödön: (aláhúzás az eredetiben) Az Óbudai Harisnyagyár főmechanikusa volt és a munkástanács alelnöke. Kb. júniusban lett elbocsátva az üzemből a 29/c. pont alapján. Indokul hozták fel neki, hogy 1. Nem akadályozta meg a december 6-i tüntetést. (1956. december 6-án a Kádár-kormány Budapest több pontján kommunista gyűléseket szervezett. Az ún. vörös zászlós tüntetéssel szemben több helyütt spontán ellentüntetés bontakozott ki, valószínűleg egy ilyen jellegű tüntetésre utalnak.)

2. A 48 órás sztrájkot is megengedte, másodszer volt. (A Nagybudapesti Központi Munkástanács által hirdetett első országos 48 órás sztrájk 1956. november 22-23-án volt, a második 1956. december 11-én 0 órától 1956. december 12-én 24 óráig volt meghirdetve. A levél a második 48 órás sztrájkra utal.)

A taggyűlés sem vette fel a pártba. Felvételét áprilisban kérte.

Kérek, légy szíves megnézni a tényleges indokot, amiért elbocsátották, és hogy az ellenforradalom alatt milyen tevékenységet fejtett ki.

Elvtársi üdvözléssel:

H.-né (Kézírással.)

A vizsgálat alapján H. Gyulával személyesen meg lett beszélve ügye és L. Józsefné elvtársnővel is tisztázták. H. Ödön ki lett értesítve, de nem jött be. Ha lejön, a vizsgálat tárgyát lehet ismertetni vele. H.-né (Utólag, kézírással rávezetve.)

MOL. M-Bp-8-2/1957. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP III. kerületi Bizottsága PB iratai - Önálló Bizottságok és alapszervezetek - Óbudai Harisnyagyár iratai)

B. Lajosné levele H. Jánosnénak

III. kerületi Pártbizottság Káderosztály. H. elvtársnő kezeihez.

Jelentés (Aláhúzás az eredetiben.)

H. Gyula és H. Ödön az Óbudai Harisnyagyár volt dolgozóinak az elbocsátásukkal kapcsolatos panaszuk felülvizsgálása.

Először a Kötszövőipari Igazgatóság - mint a Harisnyagyár felettes szerve - vezetőinek véleményét hallgattam meg. B. elvtárs iparági főmérnök abban az időben ideiglenes megbízatással iparigazgató is volt. Elmondja, hogy H. Ödön - és ezt L.-ről is mondja - ingadozók voltak, szívesen működtek együtt a munkástanáccsal, de a munka megindításáért harcoltak. Pld. Szén beszerzés, gépek felfűtése. H. Ödönről elmondja még, hogy munkásszármaszása, az üzemben, mint segédmunkát kezdte. Nem tartja helyesnek az ellenség karjaiba dobni őket. Elmondja még, hogy kb. áprilisban, a kinevezésük előtt B. László elvtárs megvizsgálta az ellenforradalom alatti magatartásukat, ezt rendben találták. Később, mikor L. Józsefné visszahelyezése felmerült, H. Jánosné elvtársnő úgy nyilatkozott, hogy tévedés volt és rossz információ alapult, H. Ödön és L. funkcióba való helyezése a pártbizottsággal megbeszélve nem volt, B. László elvtárs egyedül döntött.

H. Ödön ellen vádnak hozták fel, hogy a sárگا J.-t kocsin behozta az üzembe. Ezt a munkástanács határozata alapján tette, nem volt az főbenjáró bűn. H. Ödön hibái dacára, melyet elkövetett, hozzánk tartozónak tartja. Szó van róla, hogy az ipar vagy a Budapesti harisnyagyárba vagy a Hódmezővásárhelyi Kötőtárugyárba helyezi főmechanikusnak. Tudomása szerint H. Ödön párttag akar lenni, valószínűleg ezért fordult a párthoz. Kérdésemre kijelentette, hogy H. Gyulát kevésbé ismerte, az ő ügyéről nem tud nyilatkozni.

S. elvtárs jelenlegi iparigazgató elmondja, hogy (...) H. Ödön felmondó levele 1957. június 3-án kelt. Körülbelül így hangzik: "A Kötszövőipari Igazgatóság felmentette önt főmérnöki beosztásából. Közöljük, hogy más munkakörbe(n) mi nem kívánjuk foglalkoztatni, ezért nálunk viselt állását 15 napra felmondjuk. A felmondási idő alatt munkájára nem tartunk igényt." A felmondás szabálytalan, mert indoklást nem tartalmaz, holott erre szigorú rendelkezés van, hogy felmondólevélhez részletes indoklást kell adni. S. elvtárs elmondja, hogy H. Ödön fellebbezett is az egyeztető bizottsághoz, de ő ezt még nem továbbította, mert nem akarja, hogy a vállalatnak visszamenőleg nagy összegeket keljen kifizetni. Szó van most H. Ödön megfelelő elhelyezéséről az iparban és abban az esetben nyilván vissza fogja vonni a fellebbezést. Elmondja még S., hogy megállapodtak annak idején az Óbudai Harisnyagyárral, hogy főmérnöki beosztásából leváltják, de ez az üzem nem fogja elküldeni, hanem más beosztásba helyezi, mégis elküldték. A pártba való esetleges felvételét nem tartja fontosnak. Hibásnak, de egyébként becsületes embernek tartja H. Ödönt, azonban antipolitikus és nem kommunista.

H. Gyulával kapcsolatban elmondja, hogy az ellenforradalom alatti magatartását hallomásból ismeri, hogy eléggé hóbörgött! Ő még az ellenforradalom előtti időből ismeri, mikor ő főmérnök volt a Harisnyagyárban, H. Gyula akkor technikus volt. Véleménye, hogy H. Gyula karrierista, talpnyaló, ellenséges a népi demokráciával szemben. Igyekszik a bűneit kimagyarázni. Helyesli az elbocsátását.

Az Óbudai Harisnyagyárban beszéltem L. Józsefné, É., Sz. elvtársakkal. Kérdésemre, hogy H. Gyuláról adtak-e rossz véleményt az új munkahelyére? Az elvtársak határozottan nemmel feleltek! Sz. elvtárs személyzeti vezető elmondja, hogy ő adott szóbeli információt, amelynek lényege az volt, hogy az ellenforradalom alatt passzívan viselkedett, gunyoros volt, szemmel láthatólag velük tartott, más nem merült fel ellene. L. Józsefné elvtársnő is adott információt - mint mondja - ennek lényege az volt, hogy vezető állásba nem javasolja. Főbenjáró bűnt nem követett el. Sz. elvtárs és L. Józsefné elvtársnő szerint technikus vagy hasonló munkakörbe mehetnek. L. Józsefné elvtársnő véleménye H. Gyuláról, hogy a munkáskérdéseket elnyomta, cinikus, munkáját is rosszul látta el. H. Gyulának azon bejelentése, hogy a dekoráció leszedése (vörös csillag, zászlók, címer megsemmisítése) a vezető elvtársak hozzájárulásával és közreműködésével történt. L. Józsefné elvtársnő kijelenti, hogy ő nem vett részt a dekorációk leszedésében, de tudomása szerint valóban úgy történt, ahogy azt H. Gyula leírta. Sz. és É. elvtársak szintén kijelentik, hogy a dekorációk leszedése és megsemmisítése kb. úgy történt, ahogy azt H. Gyula előadja. Ezekkel a dolgokkal ők nem vádolják. H. János és K. elvtársak ugyancsak emlékeznek, hogy október 25-26-a tájban, mikor kint jártak az Óbudai Harisnyagyárban, a vezetők azzal foglalkoztak, hogy részben eltávolítják, részben leragasztják, vagy megsemmisítik a párt jelképeit. Kérdésemre elmondják, az elvtársak, hogy H. Gyulának (...) átszervezés címen mondtak fel. Valóban a főtechnológusi munkakör megszűnt, mai napig nincs betöltve. H. Ödönnel kapcsolatban elmondják az elvtársak, hogy a munkástanács alelnöke volt, bár főbenjáró bűnt ő sem követett el, de kiszolgált a munkástanács megbízásából. Egyébként csendes ember volt, a dolgozók szerették, és nagyon sajnálták, amikor elbocsátották. Szorgalmas volt, áldozatkész, munkáját jól végezte, de puha ember volt, befolyásolható, gazdasági vonalon is kisebb szabálytalanságokat követett el. É. elvtárs szerint nem tartották volna egészségesnek, hogy ott maradjon, mert alantasa lett volna B.-nak és kikkel alkotott volna...

Azok a cselekedetek, melyekre H. Ödön hivatkozik panaszában, hogy ezért bocsátották el, É. elvtárs szerint nem áll (sic!) fenn, ezek az indokok a pártba való felvételével merültek fel. Bár ezek a hibák felmerültek, mégis javasolta a vezetőség a pártba, feltételül szabták, hogy az április végi munkásgyűlésen szólaljon fel, mondja el önbírálat formájában is, hogyan hitte akkor a dolgokat, hogyan mossa. H. Ödön ezt nem tette meg.

Összefoglalás (Aláhúzás az eredetiben.)

Véleményem szerint úgy H. Gyula, mint H. Ödön eltúlozzák, túl "sötéten" látják az elvtársak róluk alkotott véleményét, az ellenforradalom alatti magatartásukat illetően. Példa erre H. Gyula a dekorációk leszedését és megsemmisítését tartja ellen fő vádnak, holott ez fel sem merül, mert nem tartják elvben hibának. Vagy H. Ödön, aki az elbocsátásra olyan indokokat hoz fel, ami a pártba való felvételével merült fel, és nincs összefüggésben a felmondással. (...) A vizsgálat alapján úgy látom, hogy egyikük sem követett el főbenjáró bűnt - H. Gyulát legfeljebb kisebb hóbörgéssel lehet vádolni. Egyéb egyéni hibái, pld. munkáját általában nem megfelelően végezte el, vagy cinikus természetű, nem ehhez az úgyszólván tartozik. Az új munkahelyen, ahogy megítélik a munkáját és magatartását, olyan munkakörbe helyezhetik kisebb részlegvezetőnek, nagyobb vezető állásba nem.

H. Ödön esetében megdől teljesen a fellebbezés azon része megdől teljesen a fellebbezés azon része, hogy a "c" pont alapján lett elbocsátva. Bizonyítja ezt maga a felmondólevél, és az a tény, hogy a Kötszövőipar, mint főmechanikus akarja az iparban elhelyezni, amely beosztás ugyanaz, mint volt neki az ellenforradalom előtt. A pártba való felvételének elutasítását az ellenforradalom alatti magatartása miatt igazságosnak tartom és azzal egyetértek.

Végül figyelemztetni kellene az Óbudai Harisnyagyári elvtársakat, hogy információadáskor tárgyilagosak legyenek a jövőben. Fenti két dolgozóról ugyanazt a véleményt adják, mint amit nekem, illetve a pártnak adtak.

B. Lajosné

MOL. M-Bp-8-2/1957. (Magyar Országos Levéltár - MSZMP III. kerületi Bizottsága PB iratai - Önálló Bizottságok és alapszervezetek - Óbudai Harisnyagyár iratai)
Címkek:

[harisnyagyár](#) ^[2]

[1956](#) ^[3]

[Munkástanács](#) ^[4]

[MSZMP](#) ^[5]

Kiadás: 2. évfolyam (2002) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/ke_t_munkastanacstag_elbocsatasa_az_obudai_harisnyagyarbol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/ke_t_munkastanacstag_elbocsatasa_az_obudai_harisnyagyarbol.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/harisnyagyar>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkastanacs>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>